

Spolne in reproduktivne pravice

Priročnik za učitelje

SI DELČEK ISTEGA SVETA.

- LAHKO POMAGAŠ OTROKU VARNO ODRASTI.
- LAHKO PREPREČIŠ PODNEBNO KATASTROFO.
- LAHKO SPREMENIŠ POGLED NA SVET.
- LAHKO PREKINEŠ ZAČARANI KROG IZKORIŠČANJA.
- LAHKO ZBRIŠEŠ MEJE MED DRŽAVAMI.
- LAHKO UTRJUJEŠ MOSTOVE MED GENERACIJAMI.

Naslov: **Priročnik za učitelje Spolne in reprodukativne pravice**

Uredništvo publikacije: **Sloga** – Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč

Avtorici: **Dunja Obersnel Kveder, Mojca Žerovec**

Fotografije: **Maja Vogrin**

Grafična podoba in priprava: **Medi-a-norm d. o. o.**, oblikovanje Malvina Aurelia Lubec

Tisk: **R-tisk**, Boštjan Rihar s. p.

Naklada: 500 izvodov

Izdajatelj:

Sloga – Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč

Povšetova 37, 1000 Ljubljana, Slovenija

telefon: +386 1 434 44 02

faks: +386 1 434 44 02

elektronska pošta: info@sloga-platform.org

spletna stran: www.sloga-platform.org

Ljubljana, julij 2012

VSEBINA PUBLIKACIJE

01	O SPOLNIH IN REPRODUKTIVNIH PRAVICAH	4
	Uvod	5
	Spolne in reproduktivne pravice kot človekove pravice	6
	Spolno in reproduktivno zdravje in pravice v Sloveniji	8
	Kršitve spolnih in reproduktivnih pravic	9
	Zakaj so spolne in reproduktivne pravice pomembne?	10
	Spolne in reproduktivne pravice in razvojni cilji tisočletja	11
	Spolne in reproduktivne pravice v učnih načrtih slovenskih šol	11
02	SCENARIJ ZA DELAVNICO O SPOLNIH IN REPRODUKTIVNIH PRAVICAH	12
	Delavnica	13
	Uvod v pojem »pravic« in spoznavanje koncepta človekovih pravic	13
	Prehod na koncept spolnih in reproduktivnih pravic	13
	Dvanajst spolnih in reproduktivnih pravic	14
	Primeri kršitev spolnih in reproduktivnih pravic (opsijska aktivnost)	15
	Zaključek delavnice	16
	Evalvacija delavnice	17
	Priporočeno nadaljnje branje	17
	Viri	18

O SPOLNIH IN REPRODUKTIVNIH PRAVICAH

UVOD

Spolno in reproduktivno zdravje je od Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju v Kairu leta 1994 naprej definirano kot »**stanje popolnega telesnega, duševnega in socialnega blagostanja v vseh reproduktivnih funkcijah in procesih, in ne zgolj odsotnost bolezni ali nezmožnosti**«. To pomeni, da:

- imajo ljudje zadovoljujoče, varno spolno življenje;
- so sposobni imeti otroke in se svobodno odločajo če, kdaj in kako bodo to storili;
- imajo pravico do obveščeniosti in dostopnosti do varnih, učinkovitih, cenovno dostopnih in sprejemljivih metod načrtovanja družine po njihovi izbiri ter do drugih zakonitih metod uravnavanja rodnosti po njihovi izbiri;
- imajo pravico do ustreznih zdravstvenih storitev pred in med nosečnostjo ter ob in po porodu;
- imajo možnosti za zdravega otroka.

S spolnim zdravjem zagotavljamo predvsem večjo kakovost življenja in boljše medosebne odnose, torej ne le svetovanje in zdravljenje spolno prenosljivih bolezni ter drugih bolezni, povezanih z rojevanjem (Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju, 1994).

Spolne in reproduktivne pravice se dotikajo mnogih *področij* spolnega in reproduktivnega zdravja in zadevajo človeka še pred rojstvom pa do smrti. Zato je zelo pomembno, da se otroke in mladino začne s spolnimi in reproduktivnimi pravicami seznanjati že v osnovni šoli in se znanje ter ozaveščenost nato nadgrajuje skozi izobraževalni proces. Čeprav se seznanjenost s spolnimi in reproduktivnimi pravicami ter spolnim in reproduktivnim zdravjem danes v Sloveniji zdi neproblematična, praksa kaže, da je dejansko še zmeraj veliko mladostnic in mladostnikov nepoučenih in zmedenih, ko se srečujejo z

Najpomembnejša področja spolnega in reproduktivnega zdravja so maternalna umrljivost in obolevnost, kontracepcijske metode in sredstva, splav, spolno prenosljive okužbe in vnetja rodil, rak materničnega vratu in dojke, spolnost, nasilje nad ženskami in neplodnost.

dilemami kot so varna spolnost, zanositev, pravica do izbire, načrtovanja družine, ustreznega zdravstvenega varstva in kontracepcijem itd. Prav tako so nekatere težave (npr. nepravilna/neustrezna oskrba v nosečnosti ali ob porodu, smrti novorojenčkov), povezane s kršenjem spolnih in reproduktivnih pravic, v veliki meri preprečljive in predvsem zahtevajo veliko mero posluha tako na strani stroke kot na strani uporabnic in uporabnikov zdravstvenih storitev.

Zagotovo je tudi pomembno, da človekovih pravic povezanih s spolnostjo in rojevanjem ne jemljemo kot samoumevnih in zagotovljenih, saj se v svetovnem kot tudi slovenskem prostoru pojavljajo določene težnje, da bi uveljavili enoznačne ali omejujoče interpretacije nekaterih pravic ali jih zanikali (pravica do splava, pravica do spolne usmerjenosti, pravica do kontracepcije...). Ključnega pomena je, da se mladi zavedajo svojih spolnih in reproduktivnih pravic ter da vedo, kako jih uveljaviti. Ne glede na verska ali etična prepričanja tistih, od katerih te informacije prihajajo, morajo biti mladi informirani o vseh možnostih, na njih kot posameznikih pa je, da izberejo tisto, ki se jim zdi najustreznejša zanje.

S pričujočim priročnikom želimo to polje osvetliti in predstaviti učiteljem ter pedagogom, ki delajo z mladimi vsak dan in poleg staršev tudi najbolje poznajo stiske in težave, v katerih se njihovi učenci znajdejo. Menimo, da je učitelje in pedagoge treba usposobiti za osveščanje mladih na področju spolnih in reproduktivnih pravic, saj bodo le tako informacije in ustrezna podpora mladim na voljo v pravem trenutku in mestu. Skozi proces ozaveščanja in razmisleka o praktični aplikaciji spolnih in reproduktivnih pravic v praksi in dodatnih virih informacij, bodo mladi dobro opremljeni stopili na pot doseganja spolnega in reproduktivnega zdravja.

SPOLNE IN REPRODUKTIVNE PRAVICE KOT ČLOVEKOVE PRAVICE

Spolne in reproduktivne pravice so uokvirjene v zakonodaji posameznih držav in mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah, saj so integralni del človekovih pravic. Spolnost je pomemben del človekovega življenja; z doseganjem spolnega in reproduktivnega zdravja je ljudem omogočeno uživanje zadovoljujočih in varnih odnosov, brez elementov prisile, nasilja in bojazni pred okužbo ali nosečnostjo. Prav tako spolno in reproduktivno zdravje pomeni, da lahko ljudje uravnavajo svojo rodnost brez škodljivih ali nevarnih posledic. Lahko trdimo, da so spolne in reproduktivne pravice predpogoj za uživanje ostalih temeljnih človekovih pravic, predvsem v smislu, da življenja žensk, njihove svobode, varnosti, zdravja, zasebnosti, enakosti in izobraževanja ni mogoče zagotoviti brez spoštovanja njihovih spolnih in reproduktivnih pravic (Center for Reproductive Rights, 2009).

V mednarodnopravni areni so najprej dobile mesto pravice žensk: s sprejetjem Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk iz leta 1979, kjer določeni členi zadevajo reproduktivne pravice (Naglič, 2004). Večina pomembnih mednarodnopravnih dogovorov, ki se ukvarjajo z reproduktivnimi pravicami, pa je nastala v 90-ih letih preteklega stoletja. Tako je Svetovna konferenca o človekovih pravicah na Dunaju leta 1993 izpostavila človekove pravice žensk in deklet; Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju, ki je potekala v Kairu leta 1994, in Četrta svetovna konferenca o ženskah v Pekingu iz leta 1995 sta spolne in reproduktivne pravice postavili na dnevni red agende uresničevanja človekovih pravic, hkrati pa so se s tem človekove pravice razširile iz polja javnega na polje zasebnega (IPPF, 1996: 1).

Nevladna organizacija, ki je najbolj dejavna na področju zagovorništva spolnih in reproduktivnih pravic, je zagotovo Mednarodno združenje za načrtovano starševstvo (International Planned Parenthood Federation – IPPF).

Leta 1995 IPPF je predstavila Listino o spolnih in reproduktivnih pravicah. Uporabila je nov pristop, utemeljen na človekovih pravicah in to tako, da je identificirala ključne probleme spolnega in reproduktivnega zdravja in jih umestila v okvir 12 človekovih pravic, ki jih vsebujejo mednarodne pogodbe o človekovih pravicah in jih je ratificirala velika večina držav sveta.

Listina spolnih in reproduktivnih pravic

Mednarodna zveza za načrtovano starševstvo (IPPF), 1996

1. Pravica do življenja

Vsakdo ima pravico do življenja. Nobeno življenje ne sme biti ogroženo zaradi nosečnosti in rojevanja ali zaradi bolezni, ki se jih da hitro odkriti in zdraviti.

2. Pravica do osebne svobode in varnosti

Vsakdo ima pravico do zadovoljujočega spolnega in reproduktivnega življenja.

3. Pravica do življenja brez vseh oblik diskriminacije

Vsi smo rojeni enaki, nihče ne sme biti diskriminiran zaradi rase, spola, starosti, stanu, spolne usmerjenosti, revščine, vere, telesne/duševne nezmožnosti, nacionalnega ali socialnega porekla, političnega mišljenja ali drugega statusa.

4. Pravica do zasebnosti

Vsakdo ima pravico do avtonomnih odločitev o svojem spolnem in reproduktivnem življenju in do spoštovanja njegove zasebnosti.

5. Pravica do svobodne misli

Vsakdo ima pravico do svobodne odločitve o svojem spolnem in reproduktivnem zdravju ter do iskanja, dobivanja in dajanja informacij ter idej prek medijev.

6. Pravica do informiranosti in izobrazbe

Vsakdo ima pravico do informacij in izobrazbe o spolnem in reproduktivnem zdravju in pripadajočih pravicah.

Pravni okvir za spolne in reprodukativne pravice

Legenda:

SDČP – Splošna deklaracija o človekovih pravicah

MPEKPP – Mednarodna pogodba o ekonomskih, kulturnih in političnih pravicah

KOVOD – Konvencija ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije

KOP – Konvencija ZN o otrokovih pravicah

7. Pravica do izbire

Vsakdo ima pravico do svobodne izbire, da se poroči ali ne, da načrtuje družino ali ne.

8. Pravica do odločitve o rojstvu otroka

Vsakdo ima pravico, da se svobodno in odgovorno odloči o številu in razmiku med otroki –, kar vključuje tudi pravico do odločitve, če sploh in kdaj imeti otroke – ter do dostopa do sredstev za uresničevanje te pravice.

9. Pravica do zdravstvenega varstva in preventive

Vsakdo ima pravico do najvišje ravni telesnega, duševnega in socialnega zdravja.

10. Pravica do koristi znanstvenega napredka

Vsakdo ima pravico, da uživa koristi znanstvenega napredka.

11. Pravica do svobode zbiranja in politične participacije

Vsakdo ima pravico, da ustanovi ali se vključi v nevladno organizacijo, ki deluje na področju varovanja spolnega in reprodukativnega zdravja ter pripadajočih pravicah.

12. Pravica do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja

Vsakdo ima pravico do življenja brez mučenja, krute in nečloveške obravnave ter zdravljenja na osnovi svobodnega informiranega pristanka.

Vir: IPPF Charter on Sexual and Reproductive Rights. London: International Planned Parenthood Federation; 2003.

Zgoraj navedene pravice torej skozi mednarodnopravne postulate opredeljujejo spolne in reprodukativne pravice kot obvezo držav in zaveze le-teh so širše od zagotavljanja zgolj zdravstvenega varstva, ampak opredeljujejo tudi socialne in druge aspekte zagotavljanja pravic. Zaradi tega se zavzemamo, da se spolne in reprodukativne pravice obravnava celostno in se jih vključuje v učne načrte kot presečno temo.

	SRP pravice	Deklaracije, pogodbe, konvencije				Kršitve
		SDČP	MPEKPP	KOVOD	KOP	
1	P do življenja					Neustrezno ukrepanje pri visoki maternalni umrljivosti, pri prezgodnji umrljivosti.
2	P do osebne svobode in varnosti					Infanticid, genocid, spolno nasilje, prisilna privolitev moža ali staršev
3	P do enakosti brez diskriminacije					Spolno pohabljanje, prisiljen spolni odnos ali nosečnost, prisilna
4	P do zasebnosti					Neustrezen odnos zdravstvenega osebja do pacienta, privolitev moža ali staršev za splav.
5	P do svobodne misli					Otroške poroke, ugovor vesti.
6	P do informiranosti in izobrazbe					Oviran dostop do informacij in spolne vzgoje, do informiranega
7	P do izbire zakonske zveze in družine					Prisilna poroka, prisilna sterilizacija.
8	P do odločitve o rojstvu otrok					Neustrezne informacije o metodah uravnavanja rodnosti, odpustitev nosečnice iz službe.
9	P do zdravstvenega varstva in preventive					Oviran dostop do reprodukativnega zdravstvenega varstva, prepoved splava.
10	P do koristi znanstvenega dosežka					Neobveščenost o prednostih in pomanjkljivostih kontracepcije, nedostopnost zdravljenja neplodnosti.
11	P do svobode zbiranja in politične participacije					Prepoved zagovorništva SRP in javnega propagiranja SRP.
12	P do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja					Spolno pohabljanje, prostitucija, pornografija, trgovina z ljudmi, posilstva v vojnih razmerah.

SPOLNO IN REPRODUKTIVNO ZDRAVJE IN PRAVICE V SLOVENIJI

V Sloveniji imamo dolgoletno tradicijo varovanja zdravja žensk in otrok, ki se je začela že v 20. letih prejšnjega stoletja. V 70. letih smo izdelali zelo napredno zakonodajo, v kateri smo zavarovali človekove pravice, kot je svobodna izbira rojevanja in uravnavanja rodnosti, ter izpostavili odgovornost države, da zagotovi vse pogoje za uresničevanje teh pravic. Hitreje kot marsikje v Evropi smo začeli uveljavljati sodoben koncept načrtovanja družine, uvajati nove kontracepcijske metode in varne metode prekinitve nosečnosti ter preventivne programe varnega materinstva. Razvili smo dostopno mrežo reproduktivnega zdravstvenega varstva na primarni, sekundarni in terciarni ravni, kjer usposobljeni ginekologinje in ginekologi že več desetletij izvajajo kakovostne preventivne programe ter celostno obravnavo reproduktivnih zdravstvenih problemov žensk in moških (Andolšek-Jeras, 2003:61).

V 90. letih smo te pridobitve na področju varovanja spolnega in reproduktivnega zdravja utrdili tudi s posodobljeno zakonodajo, od nove ustave in novih zdravstvenih zakonov do zakonov s področja socialnega varstva in delovne zakonodaje. Tako Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok iz leta 1977 in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju iz leta 1992 omogočata dostop do kontracepcijskih metod in varne prekinitve nosečnosti na zahtevo ženske do 10. tedna nosečnosti in sterilizacije na zahtevo ženske in moškega po 35. letu starosti. Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ima vsaka ženska pravico do proste izbire izbrane osebne ginekologinje ali ginekologa brez naptnice, do obveznega zdravstvenega zavarovanja za preventivne programe, ki pokrivajo pomembne vidike spolnega in reproduktivnega zdravja, kot so načrtovanje družine, varno materinstvo, organizirano presejanje raka materničnega vratu, pasivno presejanje raka dojk in preventivne programe za ženske v perimenopavi in menopavzi.

Po poti upoštevanja reproduktivnih pravic in svobodne izbire smo zelo uspešno zniževali število splavov, ki so vedno bili le izhod v sili, kadar zataji kontracepcija. Tak pristop je tudi edini pravi način, da se rojevajo želeni otroci, da so ženske zdrave in si želijo ponovno zanositi. Daljša se tudi pričakovana življenjska doba za ženske ob rojstvu, nizka je pogostnost okužbe s HIV, zelo nizka je umrljivost dojenčkov, nizek pa je tudi delež prezgodnjih porodov in perinatalna umrljivost.

Ženske v Sloveniji prezgodaj umirajo predvsem zaradi rakavih obolenj reproduktivnih organov, to je raka materničnega vratu in dojke, in kar je še posebej vznemirjajoče, mlade ženske umirajo ali pa postanejo invalidne tudi zaradi rojevanja. Med boleznimi, ki zelo obremenjujejo zdravje žensk (povzročajo povečevanje hospitalizacij, daljše odsotnosti z dela in invalidnost) pa uvrščamo duševne bolezni in vnetja rodil s posledično zmanjšano plodnostjo ter do nedavnega zelo skrit problem nasilja nad ženskami. Delež moških, ki prezgodaj umirajo je večji kot delež žensk, vendar gre predvsem na račun smrti zaradi prometnih nesreč, raka in samomora. Na prezgodnje umiranje žensk vplivata predvsem njihova reproduktivna vloga in bolezni ter vedno slabša dostopnost do reproduktivnega zdravstvenega varstva posebno za nekatere bolj ogrožene skupine (socialno ekonomsko ogrožene ženske, tujke, ženske drugih narodnosti).

V zadnjih dveh desetletjih velikih družbenih in ekonomskih sprememb se zakonodaja in politika nista ustrezno odzvali na probleme spolnega in reproduktivnega zdravja. Neustrezne prioritete se odražajo v poslabšanju spolnega in reproduktivnega zdravja in kršitvah spolnih in reproduktivnih pravic.

Za ohranjanje spolnega in reproduktivnega zdravja je bistvenega pomena pozitivno naravnana zakonodaja s pripadajočimi dokumenti (strategijami, akcijskimi načrti, medsektorsko usklajenimi mehanizmi nadzora izvajanja politik).

KRŠITVE SPOLNIH IN REPRODUKTIVNIH PRAVIC

Spolne in reprodukativne pravice se kršijo povsod po svetu, tako v državah v razvoju, kakor tudi v razvitih državah kot je Slovenija. Vendar so posledice kršitev teh pravic bistveno večje in bolj usodne za prebivalke držav v razvoju, saj zaradi teh kršitev otroci in mlade ženske v velikem številu umirajo. To pa bistveno vpliva na družbeni razvoj in blagostanje teh držav.

Kršitve se dogajajo tudi v evropskih državah, ki so bile med pobudnicami kairskega akcijskega načrta, a so nekje na poti od prevzema odgovornosti do dejanskega uresničevanja zavez zastale. Zato se v Evropi soočamo s številnimi problemi v spolnem in reprodukativnem zdravju:

- nepravilne razlike v spolnem in reprodukativnem zdravju zaradi spola in socialno ekonomskih neenakosti (izobrazbe, poklica, dohodka, etične in verske pripadnosti), ki se kažejo v nenačrtovanih nosečnostih in splavih ter nasiljem nad ženskami;
- nerazumno oviran dostop do ustreznih informacij in do izbire zanesljivih in varnih kontracepcijskih metod ter nesistemske urejanje obveznih vsebin s tega področja v rednem izobraževalnem sistemu (spolna vzgoja);
- čedalje težji dostop do reprodukativnega zdravstvenega varstva, predvsem mladostnic in mladostnikov;
- zastrašujoče dejstvo, da še vedno umirajo mlade zdrave ženske zaradi rojevanja tudi v državah z najbolj razvitimi zdravstvenimi sistemi.

Te ugotovitve lahko pojasnimo tudi s konkretnimi podatki:

- Vsako minuto na svetu umre ena ženska zaradi zapletov med nosečnostjo in porodom. Tako vsako leto več kot milijon otrok ostane brez mater.
- *V Sloveniji mlade ženske med nosečnostjo, med porodom in po njem umirajo pogosteje kot v drugih razvitih državah, saj umre ta povprečno dve mladi ženski vsako leto.*

- Rak materničnega vratu je druga najbolj pogosta bolezen žensk na svetu. V Evropi za to boleznijo vsako leto zbolijo 50.000 žensk, 25.000 žensk pa zaradi nje umre.
- *V Sloveniji zaradi raka materničnega vratu na 100.000 žensk zbolijo 5 do 10 žensk več kot v povprečju v zahodnoevropskih državah.*
- Letno beležimo do 76 milijonov nenačrtovanih nosečnosti, izvedenih je 19 milijonov nevarnih splavov.
- *V Sloveniji je v letu 2008 bilo izvedenih 4.946 dovoljenih splavov, od tega sedem splavov do 15. leta starosti (0,1 %) in 413 splavov (8,4 %) med 15. in 19. letom starosti.*
- Vsaka tretja ženska na svetu je pretepena, prisiljena v spolni odnos ali kako drugače zlorabljena. Kar 7 do 20 odstotkov nosečnic doživlja nasilje s strani svojega partnerja.
- *Slovenija tudi v tej statistiki ni izjema.*

Kot dokaz zaskrbljujočim dejstvom, je v Sloveniji tudi prek dvajset nevladnih organizacij, ki nudijo pomoč in podporo ženskam, ki jih te kršitve ogrožajo. Skupaj smo aktivne na veliki večini področij, kjer se kršitve najpogosteje dogajajo.

To so :

- Promocija spolnega in reprodukativnega zdravja mladostnic in mladostnikov ter zagovorništvo njihovih spolnih in reprodukativnih pravic
- Promocija varnega materinstva in starševstva
- Preprečevanje spolno prenosljivih okužb
- Varovanje spolnega in reprodukativnega zdravja neplodnih parov
- Preprečevanja nasilja nad ženskami
- Preprečevanje raka dojke in materničnega vratu
- Promocija duševnega zdravja
- Zagovorništvo spolnih in reprodukativnih pravic
- Zagovorništvo enakosti spolov

ZAKAJ SO SPOLNE IN REPRODUKTIVNE PRAVICE POMEMBNE?

Spolne in reprodukativne pravice ter zdravje kot del globalnega učenja

Glede na zgoraj povedano se spolne in reprodukativne pravice nedvomno tičejo celega spektra področij – od človekovih pravic, etike, zdravja, rojevanja in posledično tudi razvoja in rasti prebivalstva. Kot take nedvomno spadajo v polje globalnega učenja, torej zavedanja, da smo kot državljani sveta soodvisni in da za ustvarjanje boljših pogojev na svetu vsak posameznik nosi svoj del odgovornosti, in da je le-ta na preizkušnji vsak dan, saj s tem, ko ne uresničujemo lastnih spolnih in reprodukativnih pravic ali kršimo te pravice drugim, dejansko delamo škodo sebi in tudi širše.

Spolne in reprodukativne pravice so bistvene za učinkovit družbeni razvoj vsake družbe povsod po svetu, saj vplivajo na najširši kontekst življenja ljudi, še posebno mladih. Od uspešnega uresničevanja teh pravic so odvisni najpomembnejši elementi družbenega razvoja, kot je kakovost življenja ljudi, zdravje in socialno ekonomski položaj ali uravnotežen razvoj prebivalstva.

Za čim **boljše zdravje in kakovost življenja ljudi** je bistvenega pomena uresničevanje spolnih in reprodukativnih pravic, predvsem pravice do informiranosti o spolnem življenju in rojevanju, do kontracepcijskih sredstev in do kakovostnega reprodukativnega zdravstvenega varstva. Z uveljavljanjem teh pravic lahko ženske bistveno zavarujejo in izboljšajo svoje zdravje, preprečijo spolno prenosne okužbe, nenačrtovane zanositve in zaplete med nosečnostjo in porodom.

Za doseganje **uravnoteženega razvoja prebivalstva** je zelo pomembno, da imajo ljudje pravico do izbire svojega partnerja, do izbire ali želijo imeti otroke ali ne. Število otrok v veliki meri uravnava pravico do ustrezne informacije o spolnosti in rojevanju ter do kontracepcije. V okoljih, kjer lahko ženske uresničujejo svoje spolne in reprodukativne pravice, je malo nenačrtovanih zanositev in mladostnice ne zanosijo preden so telesno, duševno in socialno dozorele. To tudi pomeni, da v teh okoljih ženske načrtujejo število

in razmike med otroci in so manj ogrožene, da bodo imele otroke, za katere ne bodo mogle skrbeti.

Dostop do kakovostnega reprodukativnega zdravstvenega varstva in informacij ima ogromen učinek na **ekonomski razvoj države**. Mladi ljudje, ki imajo težave in zaplete v zvezi z rojevanjem, izstopajo iz izobraževanja, se težje zaposlujejo in imajo slab socialno ekonomski položaj. Slabo reprodukativno zdravje je lahko posledica revščine in tudi vzrok za revščino, zato ljudje s temi težavami zelo težko ubežijo iz kroga revščine. Tako lahko ima na primer ženska, ki ima več otrok enega za drugim, hude težave, da ne more ustrezno skrbeti zanje. Zaradi večjega števila ljudi, ki jih ogroža slabo reprodukativno zdravje, se v državi lahko bistveno poslabša produktivnost, zaslužki in vlaganje v otroke ter zelo poveča trpljenje ljudi. Revščina bistveno poslabša reprodukativno zdravje ljudi, lahko prispeva k tveganem vedenju in povečuje prezgodnje umiranje.

Izboljšanje spolnega in reprodukativnega zdravja ter omogočanje uresničevanja spolnih in reprodukativnih pravic so bistvenega pomena za kakovost in zdravje ljudi, njihovo izobrazbo, zaposlitev in ekonomski razvoj njihove države ter zmanjšanje revščine. To pomeni, da so skoraj vsi vidiki razvoja neposredno povezani z zdravjem in blaginjo ljudi. Če sprejmemo, da je bistvo blaginje v tem, da imajo ljudje možnost dostopa (brez diskriminacije) do informacij in storitev, da lahko živijo zadovoljujoče in odgovorno spolno življenje, da lahko uravnavajo svojo rodnost in se varujejo pred okužbami, potem moramo vsi, ki smo na boljšem, zagotoviti podporo, da bodo te informacije in storitve postale dostopne vsem. To lahko dosežemo tako, da postanemo globalno odgovorni in aktivni kot posameznice in posamezniki ter skupnost. Kako to storiti, se moramo naučiti skozi vseživljenjski proces učenja in delovanja, ki poudarja soodvisnost in posameznikovo vpetost v globalno dogajanje ter ga imenujemo **učenje za globalno uravnoteženo sobivanje** oziroma krajše **globalno učenje**.

SPOLNE IN REPRODUKTIVNE PRAVICE IN RAZVOJNI CILJI TISOČLETJA

Ob razglasitvi razvojnih ciljev tisočletja ni bil noben cilj neposredno namenjen spolnim in reproduktivnim pravicam ter zdravju, vendar so naslednji cilji neposredno povezani s tem področjem:

3. cilj – zagotavljanje enakosti spolov in opolnomočenje žensk,
4. cilj – zmanjšanje smrtnosti otrok,
5. cilj – izboljšanje zdravja mater,
6. cilj – boj proti virusu HIV, malariji ter drugim boleznim

Ostali cilji so povezani posredno (izkoreninjenje revščine in lakote, dostop do osnovne izobrazbe, ...). Čeprav se bližamo koncu obdobja, torej letu 2015, zastavljenega za doseg razvojnih ciljev tisočletja, uresničevanje le-teh močno zaostaja za pričakovanimi rezultati. Delno to lahko vsekakor pripišemo neuresničevanju spolnih in reproduktivnih pravic, ki so predpogoj za doseganje razvojnih ciljev tisočletja. Zagotavljanje univerzalnega dostopa do spolnega in reproduktivnega zdravja ter reproduktivnega zdravstvenega varstva bi morali vključiti v osnovo samega izvajanja strategije za doseg razvojnih ciljev, seveda prilagojenega glede na potrebe posamezne države in kulturne specifikke le-te (UN Millenium Project, 2005: 64). Problematika ni pereča samo v državah globalnega juga, tudi v razvitih državah se ne izvajajo zaveze o financiranju zdravstvenih storitev v zvezi s spolnim in reproduktivnim zdravjem, ki so jih te države sprejele na Kairski konferenci. Nezadostna sredstva v kombinaciji z neenakim položajem žensk v družbi (npr. na trgu delovne sile) povzročijo kršitve spolnih in reproduktivnih pravic (Naglič, 2004: 310).

SPOLNE IN REPRODUKTIVNE PRAVICE V UČNIH NAČRTIH SLOVENSКИH ŠOL

Z ozirom na obstoječe učne načrte se koncept SRZP navezuje na naslednje **predmete v oš**:

- Biologija (starševstvo, pomen spolnosti za človeka)
- Družba (družina, poroka, razveza, človekove družbene vloge, vrednote, človekove pravice)
- Državljska in domovinska vzgoja ter etika (človekove pravice in pravice otrok)
- Geografija (demografski razvoj)
- Državljska kultura (izbirni predmet – človekove pravice, vloge moškega in ženske nekoč in danes)

Z ozirom na obstoječe učne načrte se koncept SRZP navezuje na naslednje **predmete v sš**:

OBVEZNE VSEBINE

- geografija – splošna, klasična gimnazija (osebnostno-socialne in državljanske zmožnosti, prebivalstvo sveta in Republike Slovenije)
- geografija – strokovna gimnazija (človek in pokrajina, rast prebivalstva)

IZBIRNE VSEBINE – obvezne za vse

- državljanska kultura (človekove pravice in svoboščine)
- vzgoja za mir, družino in nenasilje (družbeni pojavi, socialni problemi)
- zdravstvena vzgoja (spolnost in medosebni odnosi)

OBVEZNE IZBIRNE VSEBINE – obvezne za tip tehniške gimnazije

- ekologija (človeška populacija)

SCENARIJ ZA
DELAVNICO O
SPOLNIH IN
REPRODUKTIVNIH
PRAVICAH

DELAVNICA

Cilj

Mlade ozavestiti o pomenu človekovih pravic in znotraj le-teh poudariti spolne in reproduktivne pravice in zdravje.

Čas

2 šolski uri oz. v kolikor je možnost tudi dlje (opsijska aktivnost)

Ciljna skupina

Učenci tretje triade osnovne šole ali dijaki srednje šole.

Pripomočki

Kartice, zgodbe, vprašanja, časopisni članki.

Uvod v pojem »pravic« in spoznavanje koncepta človekovih pravic

Začetna aktivnost je namenjena vzbuditvi interesa med učenci ter razmišljanju o pravicah, ki jih imajo ter njihovem izvoru. Lahko jih razdelimo v skupine po 10 učencev in določimo osebo, ki bo poročala v imenu cele skupine. Pravice lahko napišemo na tablo. V nadaljevanju pojasnimo koncept človekovih pravic, pri čemer se lahko opremo na informacije iz priručnika in povzetek na 16. strani.

- Katere pravice imate?
- Iz katerega področja je/so ta/te pravica/e?
- Kje so te pravice zapisane?
- Ali so vam bile te pravice že kdaj kršene?
- Kako ste zanje izvedeli?
- Ali mislite, da je/so ta/te pravica/e pravica/e človekove pravice?
- Katere pravice izmed navedenih spadajo med politične/državljanske pravice in katere med ekonomske/socialne pravice?

Posebej lahko razpravljate o tistih pravicah, ki so se večkrat pojavile kot problematične.

Prehod na koncept spolnih in reproduktivnih pravic

Učence prek konkretnih vprašanj usmerimo k konceptu spolnih in reproduktivnih pravic in jim nato pojasnimo kaj pomenijo, opremo se na informacije iz priručnika in povzetek na 16. strani:

- Ali se pravice razlikujejo glede na spol posameznika? (lahko debatiramo o prej naštetih pravicah, če se in kako se razlikujejo glede na to, ali smo moški ali ženska?)
- Kaj pa pravica imeti fanta/dekle?
- Kakšne pravice ima nek par pri tvoji starosti?
- Kaj na to pravijo starši/prijatelji?
- Ali mislite, da obstajajo spolne in reproduktivne pravice in kaj bi le-te lahko bile?
- Ali lahko kdo pove primer kršitve pravice, ki ima vpliv na spolno in reproduktivno zdravje?

Dvanajst spolnih in reproduktivnih pravic

Učencem razdelite 12 kartic s pravicami:

Pravica do življenja	Pravica do izbire
Pravica do osebne svobode in varnosti	Pravica do odločitve o rojstvu otroka
Pravica do življenja brez vseh oblik diskriminacije	Pravica do zdravstvenega varstva in preventive
Pravica do zasebnosti	Pravica do koristi znanstvenega napredka
Pravica do svobodne misli	Pravica do svobode zbiranja in politične participacije
Pravica do informiranosti in izobrazbe	Pravica do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja

- Kako se po vašem uresničuje ta pravica? (tista, ki je na listku)
- Kaj pa, če je pravica kršena?

Skupinam učencev razdelimo še kartice z opisi kršitev pravic, ki jih lahko dopolnimo še s članki na dano tematiko:

Selektivni splav ženskih zarodkov (Indija, Kitajska): načrtno splavljanje ženskih zarodkov zaradi želje po moških potomcih. Le-ta je posledica dveh družbeno posredovanih danosti: sin lahko nadaljuje družinsko ime in je lahko v oporo ostarelim staršem, medtem ko se mora hči posvetiti moževim staršem. K splavu zarodkov ženskega spola veliko pripomorejo tudi moderni ultrazvočni pregledi in odločitev za manj otrok ali celo kontrola rojstev, ki zlasti na Kitajskem ob politiki enega otroka zmanjša možnosti zakonskega para, da bo imel sina. Dolgoročno vodi splavljenje ženskih zarodkov v porušeno sorazmerje med številom moških in žensk v družbi. (članek na to temo: <http://www.delo.si/druzba/panorama/nimas-zene-sposodi-si-bratovo.html/>)

Pohabljanje ženskih spolnih organov (nekateri afriške in bližnjevzhodne države, dogaja se tudi v Evropi): postopki, ki vključujejo delno ali popolno odstranitev ženskih zunanjih genitalij deklicam, običajno se izvede do pubertete. Izvedejo ga tradicionalno z nožem ali britvico, brez anestezije in zunaj bolnišnice. Posledice so lahko velika izguba krvi, nastanek fistul, ponavljajoče se okužbe sečil in nožnice, kronična bolečina in zapleti pri rodu. (članek na to temo: <http://www.rtvsl.si/svet/obrezovanje-mucenje-ali-tradicija/217663/>)

Prisilna sterilizacija: vladna politika, ki dovoljuje, da določenim ženskam pod prisilo ali pretvezo opravijo sterilizacijo (operativni poseg brez pristanka, ki trajno onemogoči zanositev). V prvi polovici 20. stoletja so bile te politike dokaj pogost pojav kot del evgenike, preprečevanja reprodukcije določenih skupin prebivalstva. Zadnji bolj razširjeni primeri prisilne sterilizacije so se dogajali na Slovaškem in Madžarskem, kjer so oblasti sterilizirale romske ženske. (Sporočilo o razsodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v tovrstnem primeru: <http://www.amnesty.si/index.php/kampanje/diskriminacija-v-evropi/romi-v-evropi/194-prisilno-sterilizirana-romkinja-dosegla-prelomno-razsodbo-sodisca>)

Prisilna poroka: poroka, pri kateri sta ena ali obe strani poročeni brez privolitve. Prisilna poroka je bila v preteklosti pogosta tudi med višjim slojem v Evropi, še vedno pa jo prakticirajo v nekaterih delih Južne in Vzhodne Azije, Bližnjega Vzhoda, Afrike, pa tudi v Evropi. Prisilna poroka se razlikuje od dogovorjene poroke, kjer se obe strani strinjata s posredovanjem staršev ali tretje osebe in pristaneta na poroko. (članek na to temo: <http://www.delo.si/druzba/panorama/prisilne-poroke-mnogo-deklet-se-jeseni-ne-bo-vrnilo-v-veliko-britanijo.html/>)

Nestrokovno izveden splav je prekinitvev nezaželene nosečnosti, ki ga izvede oseba, ki nima potrebnih znanj ali splav v okolju, kjer ni zagotovljenih sterilnih in varnih pogojev za izvedbo posega; lahko je tudi kombinacija obojega. Nestrokovno izvedeni splavi so v svetovnem merilu pomemben vzrok maternalne umrljivosti: ena od osmih smrti, povezanih z nosečnostjo, se zgodi zaradi njih. Največ tovrstnih splavov je izvedenih v državah, kjer je splav nezakonit; prav tako so pogosti v državah v razvoju, kadar medicinske storitve niso dostopne, bodisi zaradi oddaljenosti ali zaradi cene. (članek na to temo: <http://24ur.com/specialno/vizita/splav-po-južnoamerisko.html/>)

- katero pravico po vašem kršijo naslednja dejanja? Preberite opise (in članke) in poiščite pravico/e, ki jo/jih kršijo?

Primeri kršitev spolnih in reproduktivnih pravic (opcijska aktivnost)

Primer iz Slovenije: Nina je 14-letna gimnazijka, ki štiri mesece hodi z Nejcem, dve leti starejšim vrstnikom, ki je iz iste šole. Pogovarjala sta se, da bi imela spolne odnose, oba si jih želita, vendar je Nina še nedolžna, Nejc pa je pred pol leta že imel prvi spolni odnos s 17-letnim dekletom, ki ga je spoznal v poletni šoli. Čeprav vesta, da se morata zaščititi, nihče od njiju ne ve, kaj bi bila za njiju najustreznejša kontracepcijska metoda in kako naj do nje prideta. Staršev in učiteljev pa si ne upata vprašati, saj bi jima verjetno rekli, da sta še premlada za spolnost ter prepovedali druženje. Na enem od spletnih forumov za mlade prebereta, da je kondom učinkovita zaščita. Skupaj gresta tako neko popoldne po pouku do lekarne, da bi kupila kondome, vendar v tej lekarni dela tudi prijateljica Ninine mame in tik preden sta bila na vrsti si je Nina premislila, saj ni hotela tvegati, da bi mama izvedela, da njena hči namerava imeti spolne odnose. Nina se je zato raje odločila, da bo šla h ginekologinji po kontracepcijske tabletki, vendar ji je na pregledu ginekologinja razložila, da je za tako mlada dekleta bolje, da počakajo vsaj še leto ali dve preden začnejo s spolnimi odnosi in da naj premisli, če je res zrela za ta korak in pride čez 14 dni nazaj, v kolikor bi še vedno želela kontracepcijo. Nina je bila razočarana in je svoje težave zaupala prijateljici Alji, ki je že imela prvi spolni odnos. Alja ji je dejala, da to ni nič takšnega, da s fantom zmeraj »pazita«, torej prakticirata prekinjen spolni odnos in da kontracepcije sploh ne uporabljata. Pri prvem spolnem odnosu naj bi bilo po Aljino sploh nemogoče zanositi, še posebej če odnos poteka stoji, saj semenska tekočina ne more steči v nožnico. Čez nekaj dni je Nejc praznoval 17. rojstni dan in takrat se je zgodilo – Nina in Nejc sta imela nezaščiten spolni odnos. Nini je izostala menstruacija in šele takrat se je odločila celotno zgodbo zaupati mami. Ta jo je peljala k ginekologinji, test nosečnosti je pokazal, da je Nina zanosila.

Vprašanje za učence:

Katera pravica je bila kršena Nini in njenemu fantu? Ali si slišal za kakšno podobno zgodbo tudi med svojimi znanci? Kako se je razpletla? Kaj bi jima ti svetoval/-a v konkretnem primeru? Kakšne možnosti in pravice ima Nina ob zanositvi?

Pojasnilo k zgodbi:

Nini in njenemu fantu je bila kršena pravica do informacij in izobrazbe o spolnem in reproduktivnem zdravju in pripadajočih pravicah, predvsem pravici do kontracepcije. Prav tako je Nina deloma verjela nekaterim napačnim predstavam, kot na primer, da pri prvem spolnem odnosu ni mogoče zanositi (Marie Stopes International, 2007).

Primer iz Sierra Leoneja: Hannah Koroma je bila stara 10 let, ko ji je babica povedala, da jo bodo odpeljali do reke, kjer naj bi izvedli poseben obred in da bo nato dobila veliko hrane. Odpeljali so jo v temno sobo, jo slekli in ji zavezali oči. Dve močni ženski sta jo odnesli na kraj, kjer naj bi potekala »operacija«, držali sta jo za noge, medtem pa ji je tretja ženska sedla na prsni koš, da se ni mogla premikati. V usta so ji dali kos blaga, da se njenih krikov ne bi slišalo. Nato se je poseg začel: Hannah se je upirala, vendar zaman. Klitoris so ji izrezali z topim nožem, bolečina je bila neznosna. Po opravljenem posegu ji nihče ni smel pomagati hoditi, čeprav se sama ni bila sposobna premikati. To obdobje je bilo grozno za Hannah, vsakokrat ko je morala na vodo je morala stati pokonci, pri uriniranju pa je čutila grozne bolečine. Med posegom ni dobila anestetikov, prav tako ni dobila antibiotikov. Zaradi močnih krvavitev je postala slabokrvna, kar so pripisovali čarovništvu. Dolgo časa po posegu je trpela zaradi akutnih okužb nožnice (povzeto po Desimone, 2005).

V Sierra Leoneju je po nekaterih ocenah kar 90 % žensk podvrženo pohabljanju spolovil: najpogosteje jim kot najstnicam pri posegu odstranijo klitoris in male sramne ustnice. S tem naj bi postale prave ženske, gre torej za neke vrste iniciacijski obred, prehod iz deklitstva. Ženska, ki nima pohabljenih spolovil se običajno težje poroči. Poseg običajno opravijo tradicionalne babice iz skupnosti. V zadnjem času se uveljavlja tudi uporaba antibiotikov po samem posegu, kar pa ne zmanjša nevarnosti posega za zdravje (GTZ, 2007).

Vprašanje za učence:

Ali ste že kdaj slišali za zgoraj opisane prakse in kaj mislite o njih? Katere spolne in reproduktivne pravice so kršene ženskam, ki jim pohabijo genitalije? Ali ste prek medijev že slišali za podobne zgodbe? Kaj pa v Sloveniji?

Pojasnilo k zgodbi:

Pohabljanje ženskih spolnih organov je zelo razširjena ženskam škodljiva praksa in se po podatkih Združeni narodov izvaja v približno 30 afriških državah in nekaterih zahodno azijskih državah; vsako leto ji je podvrženo okoli 2 milijona žensk. Čeprav se zagovorniki tovrstnih posegov sklicujejo na tradicijo in kulturne pravice gre vsekakor za grobo kršitev človekovih pravic: pomeni diskriminacijo na podlagi spola, kršitev pravice do zdravja, življenja in prepovedi mučenja (Naglič, 2004: 300).

Zaključek delavnice

Dijaki dobijo izroček s kratkim povzetkom

SPOLNE IN REPRODUKTIVNE PRAVICE – povzetek

Kratka predstavitev koncepta človekovih pravic:

»Človekove pravice lahko v splošnem definiramo kot tiste pravice, ki so prirojene naši naravi in brez katerih ne moremo živeti kot človeška bitja. Človekove pravice in temeljne svoboščine nam dovoljujejo, da v polnosti razvijemo in uporabljamo naše človeške kvalitete, našo inteligenco, talente in vest ter da zadovoljimo naše duhovne in druge potrebe. Temeljijo na vse glasnejših zahtevah človeštva po življenju, v katerem se prirojenima dostojanstvu in veljavi vsakega človeškega bitja podeli spoštovanje in zaščita. Zanikanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ni samo individualna in osebna tragedija, ampak prav tako ustvarja pogoje za družbeno in politično nelagodje, zaseje semena nasilja in konfliktov in med družbenimi skupinami in narodi.« (United Nations, 2004).

Razvoj koncepta človekovih pravic in z njim povezane pravne ureditve lahko razumemo kot enega največjih dosežkov 20. stoletja (Brander, 2007). Človekove pravice so univerzalne in neodtujljive pravice vseh ljudi. Zapisane so v Deklaraciji o človekovih pravicah Združenih narodov in v različnih konvencijah. V Sloveniji so državljanom zagotovljene v skladu s II. poglavjem Ustave, ki v členih 14. do 65. opredeljuje človekove pravice in temeljne svoboščine.

Človekove pravice se najpogosteje razvršča v tri kategorije in sicer:

1. Državlanske in politične pravice, ki se navezujejo na svobodo in vključujejo pravico do življenja, prostosti in osebne varnosti, pravico do odsotnosti nasilja in suženjstva, pravico do političnega udejstvovanja, svobode prepričanja, izražanja, misli, vesti in veroizpovedi ter pravico do združevanja in zborovanja.
2. Ekonomske in socialne pravice se nanašajo na ekonomsko in socialno varnost. Mednje sodijo pravica do dela, izobrazbe, zadovoljivega življenjskega standarda, hrane, bivališča in zdravstvene oskrbe.
3. Okoljske, kulturne in razvojne pravice vključujejo pravico do življenja v neonesnaženem in pred uničenjem obvarovanem okolju ter pravico do kulturnega, političnega in ekonomskega razvoja (povzeto po Amnesty International, 2009).

Kratka predstavitev koncepta spolnih in reproduktivnih pravic:

Spolne in reproduktivne pravice so integralni del človekovih pravic. So pravice, ki zadevajo spolnost, enakost spolov, partnerstvo, materinstvo in starševstvo. Med spolne in reproduktivne pravice uvrščamo pravico do življenja, kar pomeni, da ženske ne smejo umirati zaradi rojevanja ali raka dojke in materničnega vratu ali zaradi spolno prenosnih okužb zgolj zato, ker nimajo ustreznega dostopa do zdravstvenega varstva, informacij in svetovanja ter do izbire najprimernejše kontracepcijske metode. Mednje štejemo tudi pravico do zadovoljujočega in varnega spolnega življenja, pravico do svobodne odločitve o rojstvu otroka, pravico do zdravljenja zaradi spolno prenosnih bolezni in neplodnosti ter pravico do varnega materinstva. Sem sodi tudi pravica do enakosti in življenja brez diskriminacije in pravica do osebne svobode in varnosti, kar pomeni, da ima vsakdo pravico do avtonomnih odločitev glede svojega spolnega in reproduktivnega življenja, do spoštovanja zasebnosti ter do življenja brez diskriminacije in nasilja. Vsakdo ima tudi pravico do svobodne misli, do koristi znanstvenega napredka, do svobode zbiranja in politične participacije ter do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja.

Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju, ki je potekala v Kairu leta 1994 in Četrta svetovna konferenca o ženskah v Pekingu 1995 sta spolne in reproduktivne pravice postavili na dnevni red agende uresničevanja človekovih pravic, hkrati pa so se s tem človekove pravice razširile iz polja javnega na polje zasebnega (IPPF, 1996: 1). Slovenija je kot podpisnica mednarodnih konvencij zavezana k spoštovanju spolnih in reproduktivnih pravic.

Razlaga posameznih spolnih in reproduktivnih pravic:

1. Pravica do življenja

Vsakdo ima pravico do življenja. Nobeno življenje ne sme biti ogroženo zaradi nosečnosti in rojevanja ali zaradi bolezni, ki se jih da hitro odkriti in zdraviti.

2. Pravica do osebne svobode in varnosti

Vsakdo ima pravico do zadovoljujočega spolnega in reproduktivnega življenja.

3. Pravica do življenja brez vseh oblik diskriminacije

Vsi smo rojeni enaki, nihče ne sme biti diskriminiran zaradi rase,

Evalvacija delavnice

Vsak udeleženeec na kratko pove, kaj je na delavnici pridobil ali se novega naučil. Lahko pove tudi, kaj bi pri aktivnosti spremenil/dodal.

Priporočeno nadaljnje branje

World Health Organization (2001). Transforming Health Systems: Gender and Rights in Reproductive Health. Dostopno na: http://whqlibdoc.who.int/hq/2001/WHO_RHR_01.29.pdf

spola, starosti, stanu, spolne usmerjenosti, revščine, vere, telesne/duševne nezmožnosti, nacionalnega ali socialnega porekla, političnega mišljenja ali drugega statusa.

4. Pravica do zasebnosti

Vsakdo ima pravico do avtonomnih odločitev o svojem spolnem in reproduktivnem življenju in do spoštovanja njegove zasebnosti.

5. Pravica do svobodne misli

Vsakdo ima pravico do svobodne odločitve o svojem spolnem in reproduktivnem zdravju ter do iskanja, dobivanja in dajanja informacij ter idej preko medijev.

6. Pravica do informiranosti in izobrazbe

Vsakdo ima pravico do informacij in izobrazbe o spolnem in reproduktivnem zdravju in pripadajočih pravicah.

7. Pravica do izbire

Vsakdo ima pravico do svobodne izbire, da se poroči ali ne, da načrtuje družino ali ne.

8. Pravica do odločitve o rojstvu otroka

Vsakdo ima pravico, da se svobodno in odgovorno odloči o številu in razmiku med otroki –, kar vključuje tudi pravico do odločitve, če sploh in kdaj imeti otroke – ter do dostopa do sredstev za uresničevanje te pravice.

9. Pravica do zdravstvenega varstva in preventive

Vsakdo ima pravico do najvišje ravni telesnega, duševnega in socialnega zdravja.

10. Pravica do koristi znanstvenega napredka

Vsakdo ima pravico, da uživa koristi znanstvenega napredka.

11. Pravica do svobode zbiranja in politične participacije

Vsakdo ima pravico, da ustanovi ali se vključi v nevladno organizacijo, ki deluje na področju varovanja spolnega in reproduktivnega zdravja ter pripadajočih pravicah.

12. Pravica do življenja brez mučenja in škodljivega zdravljenja

Vsakdo ima pravico do življenja brez mučenja, krute in nečloveške obravnave ter zdravljenja na osnovi svobodnega informiranega pristanka.

Vir: IPPF Charter on Sexual and Reproductive Rights. London: International Planned Parenthood Federation; 2003.

Viri

Andolšek – Jeras L. Pomen reproduktivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Zdravstveni vestnik, let.72, suplement 2. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, 2003, stran II 61–63.

Center for Reproductive Rights (2009) *Reproductive Rights Are Human Rights*. Dostopno na: http://reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/RRareHR_final.pdf (9. december 2011)

GTZ (2007) *Female Genital Mutilation in Sierra Leone*. Dostopno na: <http://www.gtz.de/en/dokumente/en-fgm-countries-sierraleone.pdf> (10. december 2011)

Holly Desimone (2005) »Female Genital Mutilation, One Personal Story by Hannah Koroma.« *Holly's Fight for Justice*. Dostopno na: <http://fightforjustice.blogspot.com/2005/09/female-genital-mutilation-one-personal.html> (10. december 2011)

IPPF – International Planned Parenthood Federation (2003) *IPPF Charter on Sexual and Reproductive Rights*. Dostopno na: <http://www.ippf.org/NR/rdonlyres/6C9013D5-5AD7-442A-A435-4C219E689F07/0/charter.pdf> (9. december 2011)

IPPF – International Planned Parenthood Federation (2009) *Sexual Rights: an IPPF Declaration*. Dostopno na: <http://www.ippf.org/NR/rdonlyres/F148EF05-4CB5-4663-8ACB-F9F2DFC6429A/0/Sexual-RightsShortEnglish.pdf> (9. december 2011)

Marie Stopes International (2007) *Fact Sheets*. Dostopno na: <http://www.mariestopes.org/documents/Fact-sheets.pdf> (9. december 2011)

Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju (1994) *Akcijski program mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju*. Ljubljana. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Nacionalni komite za demografsko politiko.

Naglič, Metka (2004) *Reproduktivne pravice*. V: Človekove pravice žensk: Uvodna pojasnila in dokumenti. Ljubljana. Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

UN Millenium Project (2005) *Population, Reproductive Health and the Millennium Development Goals*. Dostopno na: <http://www.un-millenniumproject.org/documents/MainReportChapter5-lowres.pdf> (10. december 2011)

United Nations (1994) *International Conference on Population and Development (ICPD)*. Kairo, Egipt. United Nations. Dostopno na: <http://www.un.org/popin/icpd2.htm> (9. december 2011)

